

WYDAWNICTWA
BIBLIOTEKI PUBLICZNEJ m. st. WARSZAWY

№ 76

Programy wykładów Prywatnej Jednorocznej Koedukacyjnej Szkoły
Bibliotekarskiej Zarządu Miejskiego w m. st. Warszawie

№ 4

KSAWERY ŚWIERKOWSKI

HISTORIA KSIĄŻKI

PROGRAM:

I. Książka w starożytności.

- a) Dzieje pisma ze szczególnym uwzględnieniem pochodzenia alfabetu.
- b) Materiały do pisania ze szczególnym uwzględnieniem papirusu i tabliczek woskowych.
- c) Narzędzia pisarskie.
- d) Formy książki, sposoby przechowywania w bibliotece.

II. Książka w średniowieczu.

- a) Pergamin: sposoby wyrobu, gatunki.
Tradycyjne używanie papirusu.
- b) Narzędzia pisarskie.
- c) Pismo, abrewiacje.
- d) Kodeks:
sposoby liniowania, rubryki, inicjały, iluminacje, miniatury, incipit, explicit.
- e) Oprawa. Przechowywanie książki w bibliotece.
- f) Wynalazek papieru; zanieśenie go do Europy.

III. Książka drukowana.

1. Papier.

- a) Młyny papiernicze w Europie Zachodniej.
- b) Początek używania papieru i pierwsze młyny papiernicze w Polsce.
- c) Sposób wyrabiania papieru do końca w. XVIII.
- d) Znaki wodne, ich znaczenie dla nauki historii.

2. Wynałazek druku czcionką ruchomą.
 - a) Kartownicy, ksylografia.
 - b) Wawrzyniec Coster — Jan Gutenberg.
 - c) Rozpowszechnienie drukarstwa w Europie XV w. (zestawienie chronologiczne).
3. Znakomici drukarze w. XV:

Jan Fust i Piotr Schöffer (Moguncja), Konrad Sweinheim i Arnold Pannartz (Subiaco, Rzym), Mikołaj Jenson (Wenecja), Pasquier Bonhomme (Paryż), Aldus Manutius (Wenecja), Antoni Koberger (Norymberga), Stanisław Polak (Sewilla).
4. Inkunabuły:

szwabacha, antykwa, kursywa, pismo greckie, abrewiacje, kolofon, sygnet, rubryki, glossy, marginalia, inicjały, kustosze, sygnatury arkusza, paginacja, registrum chartarum, karta tytułowa, drzeworyty, miedzioryty.
5. Początki drukarstwa w Polsce.
 - a) Drukarz Turrecrematy = Kasper z Bawarii (Kasper Hochfeder) — Kasper Straube.
 - b) Świętopełk Fioł.
 - c) Ustalenie się drukarstwa w Krakowie: Jan Haller, Florian Ungler.
 - d) Pierwsze teksty i pierwsze książki drukowane po polsku.
6. Drukarnstwo w XVI—XVIII ww.
 - a) Okoliczności sprzyjające rozwojowi drukarstwa — reformacja.
 - b) Zestawienie chronologiczno-topograficzne rozpowszechnienia drukarstwa w Polsce 1474—1624.
 - c) Najwybitniejsi drukarze obcy:

Juntowie (Florencja), Jan Froben (Bazylea), Stephanowie (Estienne) (Paryż), Claude Garamond (Paryż), Krzysztof Plantin i Moretusowie (Antwerpia), Elzewirowie (Holandia), Fournier Piotr Szymon (ustalenie punktu drukarskiego), Didotowie (Paryż), John Baskerville (Cambridge), Giambattista Bodoni (Parma), Breitkopf (Lipsk).
 - d) Najwybitniejsi drukarze polscy:

Kraków: Hieronim Wietor, Łazarzowie, Scharffenbergerowie, Jan Januszowski; „latający” drukarz; Franciszek Skoryna (Praga, Wilno), Jan Wolrab (Poznań), Iwan Fedorowicz (Moskwa, Polska), Paweł Szczerbic (Lwów), Daniel z Łęczycy, Jan Rossowski (Warszawa), Franciszek Cezary (Kraków), Jerzy Förster (Gdańsk); drukarnie pijarskie i jezuickie; Warszawa: Michał Gröll, Piotr Dufour, Piotr Zawadzki; Pillerowie (Lwów)
7. Papier XIX w.

Domieszki. Maszyna papiernicza wynaleziona przez Ludwika Roberta. Gatunki papieru: szmaciany, drzewny, bezdrzewny, kredowy.

8. Drukarstwo w XIX w.
 - a) Prasa Stanhope'a, stereotypia, maszyna Koeniga; wprowadzenie ich w Polsce.
 - b) Litografia:
Alozy Senefelder, Jan Sierzyński.
 - c) Drzeworytnictwo reprodukcyjne. Chemigrafia. Offset.
 - d) Maszyna rotacyjna. Linotyp. Monotyp.
 - e) Ogólna charakterystyka zmaszynowanego drukarstwa w. XIX.
9. Odrodzenie sztuki drukarskiej na przełomie w. XIX—XX.
William Morris w Anglii. — Stanisław Wyspiański w Polsce.
10. Drukarstwo w. XX.
Ogólna charakterystyka.
11. Korekta drukarska (z ćwiczeniami).

LITERATURA:

obowiązująca:

1. *Manteuffel J.* Książka w starożytności. Lwów 1937. str. 120.
2. *Szczerba T.* Dzieje pisma w zwięzłym zarysie. Warszawa 1932. str. 128. (Bibliografia).
3. *Birkenmajer A.* Książka rękopiśmienna — IV Zjazd Bibliotekarzy Polskich w Warszawie. Referaty. Cz. II. str. 17—36.
4. *Swierkowski K.* Zarys dziejów drukarstwa. Łódź 1939. (w druku).
5. *Jeziorski F.* Papier i jego znaczenie. [Kielce 1929]. str. 43.
6. *Arct M.* Jak powstaje książka. Wyd. II [lub III]. Warszawa 1930. str. 74.
7. *Mathia R.* Podręcznik dla składaczy ręcznych. Warszawa 1923. str. 160.
8. *Wyznaczanie błędów drukarskich* (korekta). P. N. U. 004. [Warszawa] 1933. str. 4.
9. *Wilder H.* Grafika. Drzeworyt. Miedzioryt. Litografia. Wskazówki dla bibliotekarzy i miłośników sztuki. Lwów 1922. str. 87, tabl. XXXVI.

uzupełniająca:

Zarysy ogólne.

10. *Dahl S.* Geschichte des Buches. Leipzig 1928. str. XVI + 256.
11. *Mornand P.* L'art du livre et l'histoire de l'imprimerie. Paris 1929. str. 110.
12. *Ščelkunov M.* Istorija, tehnika, iskusstvo knigopečatanija. Moskva 1926. str. 479.
13. *Turpain A.* De la presse à bras à la lynotype et à l'électrotypographie. Paris 1924. str. 97.

Monografie:

14. *Abramowicz L.* Cztery wieki drukarstwa w Wilnie. Wilno 1925. str. 149.
15. *Baranowski M.* Krótki rys historii drukarstwa krakowskiego. — Księga pamiątkowa stowarzyszeń drukarzy krakowskich. Kraków 1930. str. 1—20.

16. *Bernacki L.* Pierwsza książka polska. Lwów 1918. str. 3—7 i 390—9.
17. *Cichocki W.* Papiernictwo. Warszawa 1922. str. 62, tabl. XI.
18. *Cieślowski T. syn.* Drzeworyt w książce, tece i na ścianie. Warszawa 1936. str. 63.
19. *Gottlieb Z.* Fotochemigrafia. Praktyczny podręcznik wyrobu klisz jedno- i wielobrawnych oraz reprodukcji w światłodruku, heliograwiurze i rotograwiurze. Warszawa 1924. str. 79, tabl. 20 nlb.
20. *Jędrzejowska A.* Książka polska we Lwowie w XVI w. Lwów 1928. str. 112.
21. *Lam S.* Książka wytornna. Warszawa 1922. str. 123.
22. *Lewenstam L.* Litografie warszawskie 1818—1870. Warszawa 1931. str. 19.
23. *Liedtke A. ks.* Biblia Gutenberga w Pelplinie. Toruń 1936. str. 11.
24. *Mocarski Z.* Książka w Toruniu do r. 1793. Toruń 1934. str. 126.
25. *Muszkowski J.* Antykwa polska Adama Póltawskiego. Warszawa 1932. str. 69. Odb. z „Grafiki Polskiej”.
26. *Muszkowski J.* Życie książki. Warszawa 1936. str. 116—79.
27. *Pawiński A.* Michał Gröll. Kraków 1896. str. 125.
28. *Piekarski K.* Książka w Polsce XV i XVI wieku. Kraków 1931. str. 35. Osobne odbicie z „Kultury staropolskiej”.
29. *Piekarski K.* Pierwsza drukarnia Floriana Unglera 1510—16. Kraków 1926. str. 73.
30. *Piekarski K.* Polonia Typographica saeculi sedecimi. Warszawa 1936—1937. z. I—II. str. 10, tabl. 60.
31. *Ptaśnik J.* Cracovia impressorum XV et XVI saeculorum. Leopoli 1922. (Monumenta Poloniae Typographica. Vol. I). Wstęp str. 3—176.
32. *Seruga J.* Jan Haller, wydawca i drukarz krakowski. Kraków 1933. str. 123.
33. *Świerkowski K.* Wilno kolebką drukarstwa łotewskiego. Wilno 1932. str. 27.
34. *Świerkowski K.* Z dziejów książki warszawskiej. Warszawa 1939. str. 21.
35. [*Turkowski Tadeusz*] *Czarnecki J.* Rzut oka na historię książki wileńskiej. Wilno 1932. str. 46.
36. *Wojciechowska M.* Z dziejów książki w Poznaniu w XVI w. Poznań 1927. str. 358.

Czasopisma:

37. *Exlibris.* Pismo poświęcone bibliofilstwu polskiemu. Lwów, Kraków. R. I, 1917 — VII, 1929.
38. *Grafika Polska.* Czasopismo poświęcone sztuce graficznej. Warszawa, R. I, 1921 — III, 1923; IV, 1926 — VI, 1928.
39. *Silva Rerum.* Czasopismo polskich towarzystw bibliofilskich. Kraków. T. 1925 — VI, 1931; VII, 1938.

Bibliografie:

40. *Rulikowski M.* Literatura polska lub Polski dotycząca z zakresu grafiki. Wyd. 2. Warszawa 1922. str. 56.
41. *Bibliografia bibliografii, bibliotekarstwa i bibliofilstwa.* Dodatek do „Prze-
glądu Bibliotecznego” za lata: 1928, 1930, 1932—1934. Kraków 1928—1936.